

עמדת קריאה - סקירת ספרים חדשים

כתב וערך: שבתאי מגר

פסיכואנליזה ונירו-פיזיולוגיה מקום לדיאלוג

שמעון מרום. הוצאת רסלינג, 2018. 229 עמ', כולל מקורות

ועם זאת מטרה לשאוף אליה ולסלול דרכים להשגתה.

דיאלוג בין פסיכולוגיית המעמקים לפיזיולוגיה הוא דיאלוג בין שתי שפות. שתי השפות הללו מחפשות את השיטתי, הניתן לשחזור, ולכן הניתן לניבוי; ומכאן מתחיל הדיאלוג ארוך השנים ביניהן עם ניסיונות התקרבות והתרחקות. דיאלוג שמעלה את ההבדלים ביניהן ואת הניסיונות בכל זאת לחבר וליצור הבנה משותפת, תאורטית ויישומית.

המחבר מכנה את הספר שלו "מסה". ואכן זהו טקסט בעל איכויות משולבות: כתיבה עיונית מקצועית, ידע מהימן מעוגן במחקרים, חשיבה פתוחה, כתיבה חופשית ואישית ונגיעות פואטיות.

הדוגמאות ותיאורי הדיונים על ניסיונות חיפוש החיבור בין שני התחומים מציגים ידע מהעולם הפסיכולוגי ומעולם הפיזיולוגיה. רעיונות התרגום מתחום אחד למשנהו מתוארים בהקפדה עיונית מדעית ובכתיבה ספרותית בהירה ומושכת. ההבדלים בין התחומים קיימים ומוצגים היטב, אך הגישה הרווחת בספר היא לתת מקום לקונפליקט, להכיר בפערים, לנסות דרכים למצוא הבנה במושגים של השפה האחרת, ולמצוא מהות ותועלת בדיאלוג ביניהן. יש בכך הזמנה לכל אחד להסתכל על העולם המוכר לו, להפנים את מושגיו, וממנו להפנות מבט פתוח אל עולמות תוכן ועולמות מושגיים אחרים, שבמקום שיבטלו זה את זה, יהיו סקרנים לפגוש וללמוד.

הקריאה בספר מספקת חוויה של עושר עיוני, רעיוני, באווירה של סקרנות מדעית אמינה, פתוחה ויצירתית. אחרית הדבר של שמעון מרום היא מחווה נאה ומרגשת למקורות הספרותיים מהם שאב, ליוצרים התאורטיקנים, לחוקרים והוגים, לידע בכלל ולכתיבה המביאה אותו אלינו. הספר כולו מביע זאת ובכך מייצג ומעבר לנושא הנדון ראייה רחבה של תרבות, הגות וחופש מחשבה.

הספר מטפל במסכת היחסים בין שני תחומים: הפסיכואנליזה והנירו-פיזיולוגיה. הכותב, שהוא פרופסור לפיזיולוגיה וביופיזיקה, מציג את מטרת המסה: "לזהות את עקבותיהם של שינויים שפסיכולוגיית המעמקים עשויה לחולל בתוך הנירו-פיזיולוגיה; שינויים שישדרו את ההתפכחות מהאשליה שלפיה הפסיכולוגיה תיבלע בתוך פיזיולוגיה שבכוחה להסביר הכול. לשם כך יש להציג את הדיאלוג בן מאה השנים בין פיזיולוגיה לבין פסיכולוגיית המעמקים באופן שיעזור להבין מה יכולות שתי הדיסציפלינות הללו, וחשוב מכך מה הן אינן יכולות, למפות האחת אל האחרת" (עמ' 23).

שתי הדיסציפלינות מתחקות זו את זו לאורך השנים, מחפשות דרכים להתחבר ונפרדות, ושוב מנסות. הקוראים לומדים עליהן ועל טיבן. לומדים איך מדע פועל, איך חושבים ומה מחפשים חוקרי מדע ויוצרי המדע; מתוודעים לחוקים בכוחות טבע, שהמדע מנסה לגלות ולנסח, ולומדים על ההקפדה היתירה שמשקיעים כדי לכנס פריטים קטנים (מהמיקרו) לכלל תאוריה כוללת (למאקרו).

אפשר לייחס את תחילת המסע של הפסיכולוגיה אל המדע לוויילהלם וונדט (1832-1920) שהיה כנראה הראשון לעסוק בפסיכולוגיה כתחום אקדמי מקצועי (עמ' 35). וונדט, וכמוהו פריד אחריו, הטילו ספק בתרומה הפוטנציאלית של כל מדע או פילוסופיה להבנת הקשר בין הגוף לנפש; אך בהמשך לא פסקה הנטייה להתקרב כמה שאפשר למדע ולזכות בהוכחות פיזיולוגיות או כימיות.

אפיוני, חוזקותיו וחולשותיו של המדע בן ימינו מוצגים בספר, ואיתם, או מולם, מוצגים אפיונים של פסיכולוגיית המעמקים, תיאורים של תהליכים מופשטים והערכות לגבי הסמוי מן העין והלא ניתן לבדיקה אמפירית. זהו חיבור סותר ובלתי אפשרי,

שבתאי מגר הוא פסיכולוג ייעוצי-תעסוקתי מומחה. בעל קליניקה פרטית. משורר. מדרך ומנחה קבוצות וסדנאות כתיבה. מלמד באוניברסיטת בר-אילן בתוכנית מ"א לייעוץ ארגוני.

מחשבות מחדר הטיפול 101 דברים שלמדתי מטיפול על החיים

ד"ר שלמה מנדלוביץ. הוצאה פרטית, 2020. 229 עמ'

בכך שהם פותחים סקרנות. הניסוח הבהיר והמדויק משרה תחושה של הבנה ויוצר חיבור אל ידע שכבר קיים אצל הקורא (במיוחד אם הוא מטפל). החיבור מפנה את תשומת הלב לאופן שבו תופס הקורא את ההווה הטיפולית ועשוי לעודד להעלות שאלות נוספות ולהמשיך להעמיק בסוגיות הנוגעות לו אישית, או שמעסיקות אותו בעבודתו עם מטופליו.

מתוך מאגרים של ידע וניסיון מצליח מנדלוביץ להציג טקסטים קצרים, "דקים", שהם כמו רפרוף ונגיעה בעולמות תוכן עמוקים. בדומה לשירה, הטקסטים כאן מביעים מעט במילים והרבה מעבר להן בתחושה. חלק מהטקסטים משאירים תחושה של תהייה, נשארים פתוחים ומפתיעים. אלה אכן דורשים עיון נוסף בתחושה והמשך חיפוש. הקוראים אכן מוזמנים, כפי שכותב מנדלוביץ בפתיחה, "לבחון באופן יצירתי כל מחשבה... ולנסח אגב כך תשובות פרטיות ואישיות לשאלות מרתקות, דוגמת 'מהו האחר בשבילי?', 'מהם היחסים ביני לבין האחר?', ואולי העמוקה שבשאלות, 'מי אני?'"

ספר חדש, בהוצאה פרטית. ספר אישי מאוד ומקצועי מאוד. המחבר הוא פסיכיאטר ופסיכותרפיסט, מנהל המרכז לבריאות הנפש "שלווה", מורה וחוקר. במבנהו הוא כספר פילוסופיה, או שירה. טקסטים קצרים, בני פחות מעמוד. אחד-אחד הם מציגים נקודות מהויות הטיפול, ממעשה המטפל ומהויות המטופלים. ברוחו הספר הוא כמסה עיונית אישית הגותית, שמעלה קווים חדים ובהירים על הטיפול הפסיכולוגי ועל מה בתוכו ובכוחו ללמד על החיים. בשפה בהירה וחסכונית מתווה המחבר תמונות ומחשבות ומציג עקרונות טיפוליים. תמונת הטיפול הולכת ומצטיירת בפני הקורא. כל טקסט, כל עמוד, מעלה שאלה או היגד, ויוצא לתיאור מקרה קצר שמדגים ומבאר את האמירה המופיעה בכותרת. התמונות הופכות להבנה מהו טיפול, מה קורה ומתהווה בין מטפל למטופל בחדר הסגור, שהוא מעבדה לחקר ולמסעות הנפש, ובד בבד הוא פיסת חיים.

הפרקים בספר, או נכון יותר - הפרגמנטים (מקטעים), מספקים מידע וידע ברמה ראשונית, אבל חשיבותם

מקורות הרוע בנפש האדם קריאה יוגיאנית של מיתולוגיות בריאת העולם

אילנה לח. הוצאת כרמל, 2017. 197 עמ', כולל ביבליוגרפיה ומפתח שמות ומושגים

ובכל זאת, חשובה הידיעה שעולמות שונים ובלתי נתפסים רחשים בנפשו ובאישיותו של בן השיח שלנו, המטופל, כמו גם בתוכנו אנו. ידיעה זאת עשויה לתרום להכרה בקיומן של נורמות התנהגות ואיכויות תפיסה המקננות באדם ולהתחשנות מפני רתיעה אוטומטית, ואפשרות מפגש ברמות חדשות.

לאנשי מקצוע יוגיאניים הספר יהיה נהיר יותר ונגיש. לאחרים, שלא גדלו על תורת יוג, מזמנת הקריאה היכרות עם מושגים ומבוכים בעולם ססגוני, מתהפך, נכנס ויוצא במושגים הפסיכולוגיים המוכרים ומציע זוויות מבט הדורשות הסתגלות, למידה והפנמה.

אפשר לקבל את הספר כיצירה ספרותית, רבת רבדים, מעגלים, שפות ותחושות, רוויה מראות, אמונות, יצרים וצבעים. אפשר לקבל אותו כספר אנתרופולוגי פסיכולוגי הנוגע בהתפתחות האדם ובדוגמאות רבות של יצירת התודעה האנושית.

למטפלים היושבים מול אדם יחיד, פרטי, עשוי הספר להעניק מעגלי עומק נוספים, רגשיים, תודעתיים, תת-תודעתיים, סמליים, הנפתחים הרבה והרחק מעבר לנפש היושבת כאן ומדברת את מה שהיא תופסת כעצמי החוויית הקונקרטי ברגע זה, וכך גם המטפלים לגבי עצמם והעולמות הרבים המתחוללים בהם.

רוחני? מיסטי? מיתי? פסיכולוגי? מדעי? עיוני? יישומי? הספר עושה דרכו לחשוף ולהגדיר את מקורות הרוע בנפש האדם. דרכו לזה היא בקריאה יוגיאנית שבין השאר פורשת מיתולוגיות הקשורות בבריאת העולם ובאופי האדם. השאלה שהספר מנסה לענות עליה היא: מהו הרוע בנפש האדם, ומתוך אילו אזורים בנפש הוא נובע?

המבט נע בין ההיסטורי לבין הנפשי, מעמיד מושגים נפשיים ומושגים סמליים, רעיונות מעולמו של היחיד ומושגים ארכיטיפיים אוניברסליים. נוצרת חוויית התנדנדות בין עולמות - הארצי מוחשי מדעי, והמופשט הקוסמי הפולחני, המודע והלא-מודע, המוסבר והלא מוסבר. קלידוסקופ מסחרר של עולמות תוכן.

לומדים להכיר את הרוע האנושי או הרוע באנושי. מתיאורי הספר הוא טבוע באנשים, הוא חותם באנושות, יצר קיים, נוכח ומשפיע. ועוד שואל הספר מהי מהות הרוע? האם הוא שלילי ופוגם, או אף נושא תרומה ומאיר? מה תפקידו? ושאלות נוספות.

הספר עשיר בסיפורי בריאה מתרבויות שונות. הסיפורים מרחיבים את הדעת, מפנים מקום להגמיש דעות ועמדות רווחות, ומאתגרים תפיסות ערכיות שבעינינו מובנות מאליהן ומהוות את תשתית החברה;

